

РОЗДІЛ І ІСТОРІЯ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО МИСТЕЦТВА У СВІТОВОМУ КОНТЕКСТІ

<https://doi.org/10.31652/3083-7871-2026-3.01>

Олена Верещагіна-Білявська
м. Вінниця, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-4559-0230>

e-mail:beverlena@gmail.com

КОНЦЕРТНЕ ЖИТТЯ ВІННИЦЬКОГО ОРГАНУ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОЇ ВІЙНИ

Анотація. Авторкою розкрито специфіку організації у Вінниці концертів органної музики у часі активної фази російсько-української війни. Охарактеризовано діяльність представників Ордену Братів Менших Капуцинів у відновленні концертного органу та започаткуванні традицій проведення щорічного фестивалю «Музика в монастирських мурах». Визначено особливості репертуару циклу концертів «Музика лікує», започаткованих з метою психологічної допомоги мешканцям міста та адаптації до нових соціокультурних умов у часі війни.

Ключові слова: російсько-українська війна, сучасна українська музика, орган, фестиваль «Музика в монастирських мурах», Орден Братів Менших Капуцинів.

Abstract. The author reveals the specifics of organ music concerts in Vinnytsia during the active phase of the Russian-Ukrainian war. She describes the activities of representatives of the Order of Friars Minor Capuchin in restoring the concert organ and initiating the tradition of holding the annual festival 'Music in Monastery Walls.' The features of the repertoire of the concert series 'Music Heals,' initiated with the aim of providing psychological assistance to the city's residents and helping them adapt to new socio-cultural conditions during the war, are identified.

Keywords: Russian-Ukrainian war, contemporary Ukrainian music, organ, Music in Monastery Walls festival, Order of Friars Minor Capuchin.

Несподіваним і зовні парадоксальним наслідком активної фази російсько-української війни стало пожвавлення виставкового та концертно-театрального життя українських міст, навіть тих, що знаходяться зовсім недалеко від ліній бойового зіткнення. Вітчизняна спільнота з особливою гостротою почала відчувати необхідність художньої комунікації з музичною творчістю, образотворчим та театральним мистецтвом, що стали одним із дієвих способів пом'якшення депресивного стану особистості, додання посттравматичних стресових розладів і просто рефлексії та релаксації в умовах постійного напруження. Водночас значно посилився інтерес світової спільноти до українського мистецтва, яке стало для неї прикладом боротьби за державну незалежність та втіленням незламного духу українського народу. Так, зарубіжні симфонічні оркестри все частіше включають до своїх концертних програм музику вітчизняних композиторів, а українські колективи здійснюють багато

гастрольних подорожей як з волонтерською метою, так і з метою популяризації власної народної і професійної творчості.

У містах, що стали прихистком для внутрішніх переселенців, концертно-театральні організації взяли на себе місію їх духовної підтримки, влаштовуючи низку заходів саме для таких осіб. Хвилю підтримки отримали й вітчизняні композитори, адже значно збільшилася кількість замовлень на створення нових зразків музики від українських філармоній і театрів та закордонних колективів. Прикладом активної співпраці з митцями став Львівський органний зал, що став справжнім осередком нової української музики. Постійні аншлаги на усіх заходах цього творчого колективу свідчать про великий інтерес публіки з різними естетичними уподобаннями до музичного мистецтва. Хроніки діяльності Львівського органного зали часів війни вже зафіксовані у монографії Ю. Чекана (Чекан, 2025).

Психотерапевтичну діяльність засобами музики здійснюють і релігійні організації, зокрема й католицькі чернечі ордени, що виступають ініціаторами проведення концертів у приміщеннях храмів. Прикладом може слугувати діяльність Ордену Братів Менших Капуцинів (OFMCar) у Вінниці, представники якого у 1999 році реставрували концертний орган і започаткували щорічний Міжнародний фестиваль органної та камерної музики «Музика в монастирських мурах». «За час двадцяти семи фестивалів (кожний фестиваль охоплює 6 – 8 щонедільних концертів впродовж вересня-жовтня) участь у ньому взяли відомі органісти з понад десяти країн світу – України, Австрії, Болгарії, Казахстану, Латвії, Литви, Молдови, Німеччини, Польщі, Сполучених Штатів Америки, Угорщини, Чехії, Франції та ін. У значній мірі фестиваль став одним з символів музичного життя Вінниці, адже користується постійним попитом публіки» (Іскра, Верещагіна-Білявська, 2026, с.78).

Концерти фестивалю відбувалися і впродовж 2022 – 2025 рр. Проте, усвідомлюючи необхідність духовної підтримки саме у часі відкритих воєнних дій держави-агресора проти України, у 2023 р. за ініціативи представників Ордену та матеріальної підтримки його керівництва було організовано цикл щомісячних вечірніх недільних концертів під гаслом «Музика лікує». Ідея їх проведення належить бр. Блажею Сусці OFMCar, який вирішив використати «терапевтичні властивості» музики і з метою лікування душі, і з метою збору коштів на потреби Збройних Сил України.

Перший концерт органної музики відбувся 29.01.2023 р. та отримав назву «Спогади про Різдво». Органістка Одеського Національного театру опери та балету Вероніка Струк, яка є постійною учасницею фестивалів «Музика в монастирських мурах», до своєї концертної програми обрала твори різних історичних епох і національних шкіл, присвячені темі Різдва Христового – Йоганна Себастьяна Баха, Йоганна Георга Герцога, Йозефа Райнбергера, Сезара Франка, Вільбура Гелда. «Твори Гелда – сучасного американського композитора, що прожив понад сто років – у вінницькому храмі виконувались вперше. І це, за словами постійної ведучої органних концертів у капуцинському

храмі п. Олени Верещагіної, є особливістю концертного стилю п. Вероніки: кожного разу, виступаючи у Вінниці, вона обов'язково включає до свого репертуару твір, який раніше тут ніколи не звучав. Концерт завершив твір польського композитора минулого століття Фелікса Рончовскі, присвячений Діві Марії» (Богомолів, 2023).

У лютому 2023 року запрошеним гостем циклу концертів став композитор і віолончеліст Золтан Алмаші, що виступав в ансамблі із Заслуженим діячем мистецтв України та культури Польщі, органістом та художнім керівником фестивалів «Музика в монастирських мурах» Георгієм Курковим. Виконавці дуже ретельно підібрали програму, враховуючи необхідність особистісних рефлексій слухачів. Розпочався вечір музикою сучасного композитора з Латвії Петеріса Вакса. У своїх інтерв'ю митець неодноразово вказував, що з початком відкритої агресії усі концерти у Латвійському національному театрі опери та балету і Національному оркестрі розпочинаються з виконання Гімну України на знак підтримки народу в його героїчній боротьбі. В інтерв'ю Марії Титовій композитор сказав: «Мені здається, що після великих трагедій та великих страждань люди розуміють, що світ, де матеріалістична сторона має надто велику роль, – це шлях неправильний. Мені здається, має відбутися переоцінка: люди після війни фізично відновлюватимуть і відбудовуватимуть свою країну, свою Батьківщину, але водночас важливо розуміти, що є цінності більш значущі, ніж культ матеріального, в якому, можна сказати, ми всі тонемо. Культура – одна з таких цінностей» (Титова, 2022). У концерті прозвучала «Вечірня музика» П. Вакса, налаштувавши слухача на спокійний медитативний лад.

Кульмінацією концерту стало виконання симфонічного твору З. Алмаші «Місто Марії» в опрацюванні для органу Г. Куркова. Ця композиція – реквієм-присвята місту Маріуполь та тисячам жертв російської навали. Його було створено у червні 2022 р. за пропозицією відомої диригентки Оксани Линів, яка замовила твір для струнного оркестру на кшталт «Адажіо» Самюела Барбера. У цій музиці втілено безпосередній біль від трагедії українського міста.

Впродовж 2023 року у концертах брали участь органісти Олена Болух (Київ), Станіслав Калінін (Харків), Катерина Гажо (Ужгород), Світлана Позднишева (Львів), співачка Фатіма Чергіндзія (Хмельницький), Київський квартет у складі Катерини Бойчук (І скрипка), Олесі Пастух (ІІ скрипка), Ірини Онещак (альт) та Катерини Полянської (віолончель). Примітно, що в усіх концертних програмах вагоме місце посідали твори сучасних українських композиторів. У лютому 2024 р. програму з творів німецьких композиторів різних епох представив польський органіст Ярослав Врублевський (Варшава).

Отже, організація представниками OFMCar у Вінниці циклу органних концертів «Музика лікує», разом із продовженням заходів фестивалю «Музика в монастирських мурах», стала ефективною відповіддю на виклики сучасної війни, продовженням просвітницької діяльності з популяризації класичної і

сучасної української музики та терапевтичною практикою для мешканців міста з лікування психологічних травм від воєнних подій.

Список використаних джерел

1. Богомолів І. (30 січня 2023). «Музика лікує». У Вінниці відбувся благодійний концерт і ярмарок. CREDO: <https://credo.pro/2023/01/338438>
2. Іскра С.І., Верещагіна-Білявська О. Є. (2026). Римо-Католицька Церква на Вінниччині часів незалежної України [Монографія]. *The Church In Democratic Societies: Scientific monograph*. Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 66-82. DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-642-3-4>
3. Титова М. (02.07.2022). Латвійський композитор Петеріс Васкс: «Найпопулярніший твір у нас – Гімн України». *The Claquers*: <https://theclaquers.com/posts/9497>
4. Чекан Ю. І. (2025). *Музика в часи Великої війни. Хроніки Львівського органного залу*. Львів – Чернівці: Видавничий дім «Букрек».

<https://doi.org/10.31652/3083-7871-2026-3.02>

Віктор Соловей
м. Вінниця, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-0373-6008>

Анна Білоносова
м. Вінниця, Україна
e-mail: annabel2003@ukr.net

ПОЄДНАННЯ ТРАДИЦІЙ І ТВОРЧИХ НОВАЦІЙ У САКРАЛЬНОМУ МИСТЕЦТВІ УКРАЇНИ: ФЕНОМЕН УКРАЇНСЬКОГО НАЇВУ

Анотація. Культурно-мистецька спадщина Поділля є важливою складовою формування національної ідентичності та поєднує локальні традиції з європейськими впливами. У статті розглянуто роль мистецьких осередків регіону, зокрема Художньо-промислової школи в Кам'янці-Подільському, у підготовці митців і педагогів нового типу. Значення культурно-мистецької діяльності подільських митців для збереження спадщини та розвитку сучасного дизайну. Показано, що поєднання традиційних рукотворних практик із новими художніми процесами та цифровізацією сприяє оновленню форм, зберігаючи їхню автентичність. Сучасне українське сакральне мистецтво розвивається у напрямі діалогу між традицією та новаторством. Відродження народних художніх практик та інтерес до наївного мистецтва сприяють формуванню нового мистецького бачення духовної культури. Поєднання наївного художнього мислення з сакральною тематикою дозволяє створювати образний простір, сповнений щирості, духовності та національної ідентичності. Зроблено висновок, що мистецька освіта ХХ – початку ХХІ століть відіграла ключову роль у забезпеченні спадкоємності та інтеграції регіональної спадщини в сучасний культурний простір.